

Om uniformer och tjänstetecken för tullverket i Finland.

Det erbjuder ofta ej ringa svårigheter för en museiman att närmare bestämma och datera de civila tjänsteuniformerna och tjänstetecknen. Bestämmelserna angående dessa döljas ej sällan i arkivens gömmor och få museimän kunna ha tid och tillfälle till specialstudier på detta område. Det är av denna orsak undertecknad i det följande sökt sammanföra de uppgifter, som stått att erhålla om uniformer och tjänstetecken för tullverket i Finland.¹

Tjänsteuniformerna för tullverket i Finland synas ha kommit i bruk först under de senaste åren av svenska tiden. Betydligt äldre än uniformerna äro däremot tjänstetecknen eller vapenbrickorna. Det har visserligen ej varit möjligt att utröna när dessa första gången tagits i bruk, men osannolikt är det ej att detta skett redan i slutet av 1600-talet.²

I bevakningstjänst, som ju de flesta av tullmännen utförde, hade en grann uniform varit till större skada än gagn. En sådan uniform hade redan på avstånd kungjort att en tullman var i närheten. Det var därför helt naturligt, att tullmännen voro iförda enkel, civil beklädning. För att de vid behov kunde legitimera sig, blevo de likväl försedda med vapenbrickor. De tidigaste säkra uppgifterna om att vapenbrickor eller »messingsskyltar», som de även i gamla handlingar kallas, skulle blivit i Finland använda, ha vi från år 1736.³

¹ Den lägre tullbetjäningens uniformer och tjänstetecken har jag tidigare behandlat i uppsatsen »Hiukan tullilaitoksen virkapuvun historiaa», Tullimies 1934, ss. 174—176.

² Postförarna i Sverige och Finland använde vapenbrickor redan på 1670-talet. — I Danmark och Norge använde tullbetjänarna vapenbrickor, som skulle fastsys på västen. De äldsta av dessa ha hänförs till Kristian V:s regeringstid (1670—1699). *Johan Dons*, Uniform for toldvæsenet og litt av dens historie. Kristiania 1916.

³ I överdirektör Petter Elis' brev till Fredrikshamns sjötullkammare av den 25 okt. 1736 säges, att generaltullarrendesocietetens herrar fullmäktige resolverat, att å tulateschalouper och båtar ej skulle brukas större eller annat tacklage eller flög, än i varje skärgård eljest på sådana båtar var brukligt, samt att besättningen efter görligheten skulle betjäna sig av samma landsorts klädedräkt. Jaktkarlarna i Fredrikshamn skulle, till deras så mycket större säkerhet, från Stockholm bliva försedda med nödiga messingsskyltar, som de kunde fästa på västen. Tullmuseum, Helsingfors.

Det synes dock, som hade dessa vapenbrickor vid denna tidpunkt ej varit i allmänt bruk vid landets tullar. De nämnas sålunda ej i 1737-års »räkenskapsmetod» bland de föremål, som skulle i inventarieförteckningarna upptagas. Sådana föremål voro däremot bl.a. bardi^s saner och kurtzgevär, som hörde till de lägre tullmännens beväpning, samt gevaldigerstavarna, som av vissa tullmän synas blivit använda som ett slags tjänstetecken. De äldsta vapenbrickornas utseende känna vi ej till.

Det första allmänna påbudet om användande av vapen^s och vaktbrickor finna vi två decennier senare, år 1756. Då förordnades¹ att »på det besökarna så mycket bättre måge igenkännas, samt att var och en uti deras ämbeten må njuta ovanberörde beskydd, så komma de att bära ett tecken eller messingsbricka». Samma tjänste^s tecken skulle bäras även av de vaktkarlar, som tillfälligt anställdes vid marknadstider. Dessa tjänstebrickor användes utan tvivel i Fin^s land redan tidigt vid sjö^s och gränstullkamrarna, men senare även vid lanttullarna. Sålunda finna vi antecknat att tjänstebrickor från Stockholm år 1757 sändes till Torneå gränstullkammare för att an^s vändas av de ridande tullmän, som bevakade landsvägen till Kuu^s samo, samt år 1758 till Helsingfors sjötullkammare för besökarna på Sveaborgs året förut inrättade tullbevakning.² Sveaborgsbesökarna skulle hålla vaktbrickorna på västen på vänstra sidan, för att vid be^s hov kunna framvisa dem. Något senare, 1772, emottog Lovisa sjö^s tullkammare ej mindre än 12 st. tjänstebrickor.

Från svenska tiden känna vi till tvenne olika typer av dessa tjänste^s eller vapenbrickor. Av dem är den sköldformiga brickan (avb. 1) gjord av försilvrad messing, sannolikt den äldre. Dess stor^s lek är 61 × 50 mm. Tullmuseum i Helsingfors äger ett exemplar av denna, erhållen som gåva från Sverige. Den ovala typen är något större, dess höjd är 73 mm och är även den gjord av messing, men oförsilvrad (avb. 2). Även av denna vapenbricka äger tullmuseum ett exemplar, tidigare förvarat å Borgå tullkammare. Det fanns en bestämmelse angående dessa vapenbrickor, att de alltid av en avgående tullman skulle lämnas till efterträdaren.

Av det föregående torde det framgå, att vakt^s eller vapenbric^s korna buros endast av den lägre tullpersonalen, besökarna eller som dessa från år 1804 kallades, tullvaktmästarna samt av uppsynings^s männen. De högre tulltjänstemännen fingo sina första uniformer

¹ Kongl. Maj:ts Nådige Land^sTull och Accis^sOrdning. Gifven Stockholm i Råd^sKammaren den 17 Decembr. 1756. Kap. XIII, § 1; Tullmuseum, Helsingfors.

² Ankommande brev till Torneå gränstullkammare 10/8 1757. D:o till Helsing^s fors sjötullkammare 12/4 1758. Riksarkivet, Helsingfors.

Avb. 1. Vapenbricka från svenska tiden. Tullmuseum.

Avb. 2. Vapenbricka från svenska tiden. Tullmuseum.

först år 1802. Detta år förordnade Gustav IV Adolf den s.k. provinsuniformen. Denna var mycket grann, till den hörde mörkblå långrock med krage, revärer och uppslag i samma färg, vit väst och vita byxor. Knapparna voro gula, med länets vapen. Vidare hörde till uniformen svart trekantig hatt med guldträns och svart rosett samt en något större knapp, kragstövlar med sporrar eller event. vita silkesstrumpor och lågskor samt värja med svart balja.¹ Denna provinsuniform fick bäras endast av de länsinvånare, som på förslag av landshövdingen erhöilo rättighet därtill. Sälunda beviljades bl.a. en tullinspektör i okt. 1802 nådigt tillstånd att bära denna uniform. Kort därpå, vid konselj den 23 jan. 1803, beslöt konungen, att tillsvare vidare ingen uniform skulle fastställas för tullstaten, men att de ämbets- och tjänstemän vid tullverket, som innehade kongl. maj:ts fullmakter eller lika värdighet därmed, och sälunda voro berättigade att bära provinsuniform, skulle i stället för provinsens vapen i knapparna, nyttja i provinsuniformen knappar efter en särskild modell med ett upprättstående lejon omgivet av en lagerkrans.² Den 28 febr. s.å. fastställde generaltullarrendesocietetens herrar fullmäktige i enlighet med konungens beslut, att av tulltjänstemännen bl.a. överinspektörerna samt tullförvaltarna och inspektörerna vid sjötullen ägde rätt att bära provinsuniformen.³

I den granna och utan tvivel dyrbara provinsuniformen kunde tullmännen icke alltid skruda sig. Vapenbrickorna buros ej heller av de högre tjänstemännen, för vilka det dock ofta kunde vara nödvän-

¹ M. T., Tulluniformen i äldre tider, Notiser från tullverket.

² Det upprättstående lejonet var tullverkets emblem redan i mitten av 1600-talet, som vi se av Helsingfors sjötullkammarers sigill av år 1656.

³ Kongl. generalsjötullkontorets cirkulärbrev 8/3 1803. Tullmuseum, Helsingfors.

Avb. 3. Kommandostav för tullbetjäningen 1803. Nationalmuseum.

digt att kunna legitimera sig som tullmän. Konungen beslöt därför, »i anledning av åtskillige tullbevakningsbetjäntes ytt-
rade önskan» att den bättre tullbetjäningen, såsom överinspek-
torer, tullfiskaler, tullförvaltare, kontrollörer och tullinspekto-
rer, till deras skydd i ämbetsförrättningar och vid beslag,
samt för att dem skulle givas aktning hos menigheten, skulle
ständigt bära med sig och vid behov uppvisa en liten baton
eller kort stav av ebenholtz eller svart trä med en förgylld
glob, å vilken flere kronor voro fästade, samt ovanpå en
större krona.¹ Dessa s.k. kommandostavar användes av tull-
personalen i Sverige långt in på 1800-talet. Från Finland
känna vi en dylik stav (avb. 3), förvarad å Nationalmuseum
(N.M. 62: 1). Den har burits av kontrollören vid Puumala
gränstull, sedermera packhusinspektorn i Helsingfors Joel
Falck (1779–1859).

Den första egentliga tulluniformen blev av konun-
gen godkänd kort efter det bestämmelserna om provins-
uniformen utfärdats. Vilket år detta skett, känna vi ej
till. Av den omständighet, att i den beskrivande texten
användes benämningen »bevakningsvaktmästare» och
denna nya benämning för »besökarna», som redan tidi-
gare nämnts, togs i bruk år 1804, kunna vi sluta oss till att det skett
tidigast sistnämnda år. I kungl. livrustkammarens samlingar i Stock-
holm förvaras 6 st. planscher, »approberade» av Gustaf IV Adolf, med
åtföljande förklaringar (avb. 4 och 5).² Denna uniform påminde myc-
ket om provinsuniformen. Även den hade en ny rock, men med
skarlakan till uppslag och krage, breda guldgaloner på krage och
uppslag, förgyllda knappar med ett krönt lejon och krans, vit väst,
blå byxor, trekantig hatt med guldräns och svart kokard. Denna
uniform bars av bl.a. överinspektorer, tullförvaltare, tullfiskaler, in-
spektorn vid gränstullkammaren i S:t Michel samt tullinspektorn vid
lanttullkammaren i Åbo. Samma uniform, men utan galoner, bars
åter av kontrollörer, tullinspektorer och tullnärer. En något enklare
uniform av samma snitt, men med vita knappar och svart träns i
hatten, utan kokard, bars av tullskrivare, överuppsyningsmän, kontors-
skrivare, jaktlöjtnanter, jaktuppsyningsmän och gränstullnärer. Upp-
syningsmännen, gräns- och strandridarna hade lika uniform med de

¹ Kongl. generallanttullkontorets cirkulärbrev 8/3 1803, § 2. Tullmuseum, Helsingfors. — I detta nämnes bl.a. att staven, enligt med professor Rung träffat accord, kunde hos honom beställas och erhållas för 4 riksdaler i riksgäldsmünt.

² Av dessa planscher äger tullmuseum i Helsingfors kopior, givna av kammar-
skrivare Helge Hjalmarsson Borgh, Stockholm.

Avb. 4. Uniform för tullförvaltare m.m., c. 1804. Kungl. livrustkammaren.

Avb. 5. Uniform för tullvaktmästare och roddarekarl, c. 1804. Kungl. livrustkammaren.

sistnämnda, men buro rund hatt med messingsband. Den lägsta tullbetjäningen, bevakningsvaktmästarna och roddarekarlarna, hade blå surtout med röd krage och uppslag, tvenne rader vita knappar samt rund hatt med band. Till de enklare uniformerna, de med silverknappar, hörde dessutom huggare, till de övriga värjor.

Efter skilsmässan från Sverige voro de finska tullkamrarna provisoriskt underordnade landshövdingarna. År 1812 började det organiserade tullverket sin verksamhet under egen centralstyrelse, generaltulldirektionen. Bland de första åtgärder denna företog sig, var även anskaffandet av nya vapenbrickor åt den lägre tullbetjäningen. Den 12 maj 1812 ingick generaltulldirektionen nämligen till regeringskonseljen med ett förslag, att nya brickor borde anskaffas åt den »mindre betjäningen». Enligt förslaget skulle brickorna förfärdigas av messing eller järnbleck, förses med det finska vapnet, med underskrift »Tull Betjent». Regeringskonseljen biföll förslaget, dock med den förändring att brickorna, som skulle förfärdigas av förtennt koppar eller järnbleck, skulle erhålla den projekterade svenska omskriften nedantill och ovanpå till ryska samt till betecknande av kejs-

Avb. 6. Vapenbricka från 1812. Tullmuseum.

sarens namn bokstaven A uti hjärtvapnet (avb. 6).¹ Det synes, som hade general-tulldirektionens förslag varit alltför nationellt betonat för att kunna oförändrat godtas. Som vi senare se, dröjde det 40 år förrän en vapenbricka med Finlands vapen kom i bruk.

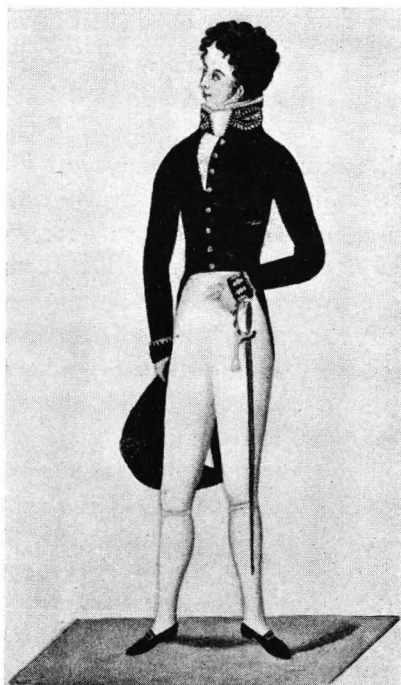
För de högre tulltjänstemännen i Finland fanns varken uniform eller tjänstestrecken stadgad. År 1818 ingick emellertid generaltulldirektionen med en skrivelse till generalguvernör Steinheil med förslag till tulluniformer.² I skrivelsen nämnes att för Finlands samtliga ämbetsmannastater särskilda uniformer stadgats, men intet förordnats för tullstatens ämbets- och tjänstemän. Då dessa emellertid

¹ Regeringskansljens brev 13/5 1812 till generaltulldirektionen. Tullstyrelsens arkiv.

² Generaltulldirektionens brev, dat. Åbo 18/6 1818. Tullstyrelsens arkiv.

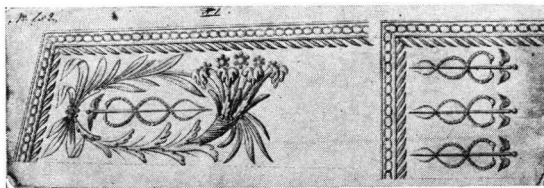

Avb. 7. Förslag till uniform för tulltjänstemän 1818. Tullmuseum.

Avb. 8. Förslag till högtidsuniform för tulltjänstemän 1818. Tullmuseum.

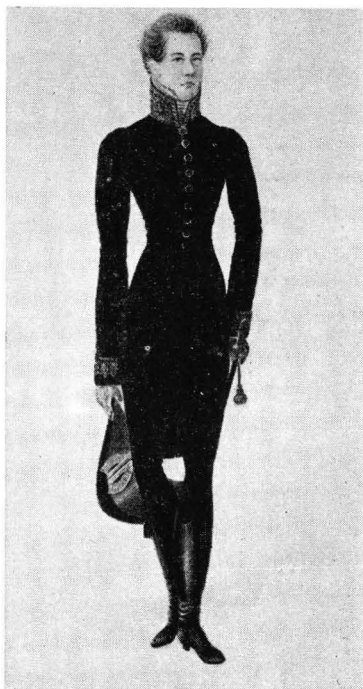
utgjorde en särskild kår, kunde de ej lämpligen använda länsuniformerna. Genom en särskild uniform kunde »en större inflytelse i det allmänna» dem bibringas. Skrivelsen åtföljdes av projektsritningar jämte beskriv-

Avb. 9. Förslag till kragbroderi för överdirektören i generaltulldirektionen, 1818. Tullmuseum.

ning. Enligt förslaget (avb. 7 och 8) skulle uniformerna göras av grönt kläde, med krage och uppslag av samma slags tyg med guldbroderi, gula knappar, västen av vitt tyg, gröna klädes»pantalonger», men vid högtidligheter vita klädesknäbyxor, vita silkesstrumpor och skor med spännen. Till uniformen skulle vidare bäras värja med gult fäste, men värjeband (port d'epée) skulle bäras endast av dem, som hade H. K. M:ts eller senatens fullmakter. Slutligen skulle till uniformen användas trekantig hatt med kokard, tofsar och träns av guldbroderi. I avseende å uniformsbroderierna skulle tjänstemännen delas i 4 klasser. Vi avbilda här förslaget till broderi å överdirektörens uniform (avb. 9). Uniformsförslaget sändes av generalguvernören vidare till S:t Petersburg. I sitt svar till generaltulldirektionen säger den dåvarande t.f. ordföranden i kommittén för finska ärendena Rehbinder att förslaget, i anseende till mångahanda andra viktiga ärender, icke kunnat föreläggas kejsaren före dennes förestående utrikesresa, men att projektet icke skulle förglömmas.¹ Det synes dock, som så hade skett, ty år 1823 ingick överdirektören till regeringen med en framställning i uniformsfrågan.²

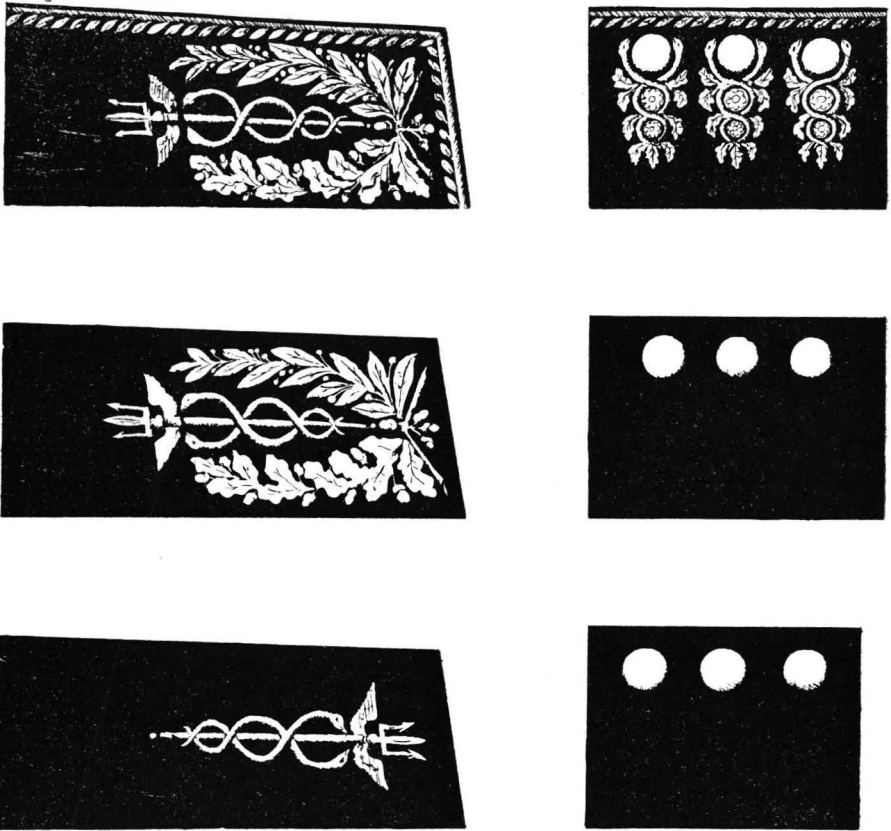
Det nya förslaget bygger i det väsentliga på det tidigare, om ock vissa förenklingar beträffande broderiet före-

Avb. 10. Uniform för överdirektören i generaltulldirektionen, 1825. Tullmuseum.

¹ Rehbinders brev, dat. S:t Petersburg 18/30 juni 1818, till generaltulldirektionen. Tullstyrelsens arkiv.

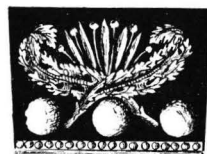
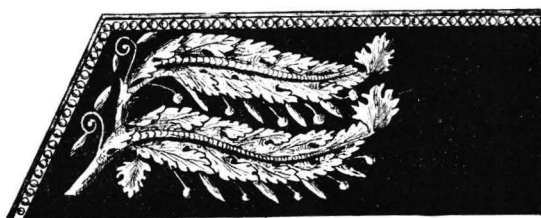
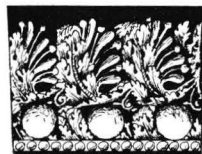
² Överdirektör Jakob Snellmans promemoria 26/5 1823, konsept. Tullstyrelsens arkiv.

Avb. 11. Modell till krag- och ärmuppslagsbroderi, 1825. Tullmuseum.

slås. Klassernas antal har ökats till 7, av vilka de två sista innefatta den lägre betjäningen, uppsyningsmän, vaktmästare och gränssidare.

Den 13 mars 1825 tillsände senaten generaltulldirektionen de av kejsaren godkända uniformsritningarna. Modellen (avb. 10) var densamma som i 1818-års förslag och skiljde sig från detta endast därigenom, att broderiet var av silver och att de 9 knapparna voro vita. Vidare stadgades att till uniformen skulle brukas vit halsduk utan knuten ros samt husarstövlar med svarta tofsar. Tjänstemännen delades nu i 3 klasser. I första klassen, till vilken hörde överdirektören samt medlemmarna av generaltulldirektionen, var krag- och uppslagsbroderiet sådant avb. 11 (överst) utvisar. Till andra klassen hörde sekreteraren, kamreraren samt advokatfiskalen vid generaltulldirektionen samt tullförvaltarna, packhusinspektörerna och kontrollörerna vid tullkamrarna (avb. 11, i mitten). Tredje klassen slutligen omfattade de lägre tjänstemännen, kanslisterna och kammar-

Avb. 12. Broderi för tulluniform, 1839.
Upptill: fullt broderi. Nedtill: halvt broderi.

skrivarna vid generaltulldirektionen samt kontorsskrivarna vid tullkamrarna och tullfiskalerna (avb. 11, nederst). Betjäningen, som utgjordes av uppsyningsmän, vaktmästare och gränssidare, erhöll även samma uniform, dock utan broderi, samt bar sablar utan port d'épée.¹

Jämsides med uniformerna, som sannolikt bland betjäningen voro endast i ringa bruk, användes fortfarande till civil dräkt vapenbrickor. Dessa blevo, efter det Nikolai I beträtt tronen, ändrade sålunda att i hjärtvapnet insattes den nye härskarens nambokstav i rysk form »H I».

1825-års uniformer voro ej länge i bruk. Redan år 1839 erhöilo samtliga civila tjänstemän i Finland nya uniformer.² Denna uniform skiljer sig, vad snitten beträffar, ej mycket från den äldre. Den uniform, som tullstaten denna gång erhöil, var gemensam med lantmäteristaten och Finska banken. Färgen är densamma som på 1825-års uniform, mörkgrön. Uniformerna hade krage och ärmuppslag av mörkgrönt sammet, med en röd klädeskant omkring kragen, uppslagen och ficklocken. Broderiet var i guld och knapparna voro förgyllda och visade det krönte ryska örnvapnet med det finska lejonet i hjärt-

¹ Ritningar till uniform för tullverkets i Finland tjänstemän (planscher med rysk och svensk text). Tullmuseum, Helsingfors. — Generaltulldirektionens cirkulär 12/5 1825 till tullkamrarna.

² H. Kejs. Maj:ts Nädiga Förordnande, angående Civila Uniformer i Storfurstendömet Finland. Given 29/5 1839. — Snitten för uniformerna samt de olika broderierna finnas avbildade i stentryck i ett planschverk i stort format på 27 sidor. Tullmuseum, Helsingfors.

Avb. 13. Vapenbricka, c. 1860.
Tullmuseum.

vapnet. Broderierna voro helt förändrade (avb. 12) och tullverkets emblem, Merkurusstavarna, ingick ej mera i dem. Överdirektören vid tullverket hörde, vad broderiet beträffar, till femte avdelningen med fullt broderi å krage och ärmuppslag. Till nionde avdelningen, med en broderad kant å krage och ärmuppslag, räknades tullförvaltarna samt sekreteraren, kamreren och advokatfiskalen vid generaltulldirektionen. Till den sista eller tionde avdelningen, med en broderad kant endast å kragen, åter hörde packhusinspektörerna samt kontrollörerna. Utom paraduniform fanns även s.k. viceuniform, som var likadan som denna, men utan broderier. Till uniformerna hörde ännu uniformsfrackarna, av vanligt snitt, av samma färg som uniformen, med sammetskrage, förgyllda knappar å bröstet i tvenne rader, sex i vardera, samt dessutom knappar å skörten och under ficklocken.

Under de följande årtiondena utkommo ett flertal påbud, varigenom mindre ändringar å uniformerna blevo fastställda. Sålunda ändrades den tidigare frackmodellen till rockmodell år 1855 och år 1860 hänfördes de olika rangklasserna, vad broderierna beträffar, till nya avdelningar.¹

Även vapenbrickorna blevo dessa tider förändrade (avb. 13). Den nya vapenbrickan fick en nästan rund form, den ryska texten försvann och i stället för kejsarens initialer insattes Finlands vapen som hjärtvapen. Dessa nya vapenbrickor togos, åtminstone å en del tullplatser, i bruk år 1860. De voro i bruk ända till år 1917, då de ännu användes av gränstullbetjäningen.

1839-års uniform begagnades icke av den lägre betjünin-

Avb. 14. Tullbetjüningens uniformer 1875.
Färglitografi. Tullmuseum.

¹ Kejs. förordningarna 21/6 och 13/8 1855 samt 25/4 1860.

gen, uppsyningsmän och tullvaktmästare. Vi få gå ända till år 1875 för att finna dessa tullmän uniformerade. Enligt ett då utkommet påbud¹ skulle alla ordinarie tullbetjante begagna uniform, då de voro i tjänstutövning. Enligt generaltullstyrelsens föreskrifter skulle uniformen förfärdigas av mörkgrönt eller svart kläde samt vara av det snitt avb. 14 utvisar. Rocken var försedd med stående snedskuren krage, två rader gula släta metallknappar, ärmuppslag, samt dessutom, 1:o för uppsyningsmän med röd klädeslist (passepoil) vid övre kanten av kragen och dess fäste vid rocken samt omkring rockuppslagen och övre kanten av ärmuppslagen, ävensom en smal guldgalon av högst en fjärdedels tums bredd omkring kragens övre kant och rockfäste; 2:o för äldre vaktmästare med röd klädeslist vid kragens övre kant samt guldgalon kring övre kanten av kragen; och 3:o för yngre vaktmästare med en röd klädeslist omkring kragens övre kant och vardera rockuppslagen; byxorna och västen voro av samma tyg som rocken; mössan var med svart skärm och å framsidan av brämet försedd med ett förgyllt tjänstetecken i form av en vanlig kokard med ordet »Tullstaten» (avb. 15)² i upp-

Avb. 16. Tjänsteuniform, tillhört assessorn vid tullstyrelsen N. B. Grotenfelt. Tullmuseum.

Avb. 15. Märke till tjänstemössor, 1875. Tullmuseum.

höjda bokstäver, samt därjämte, för yngre vaktmästare, med en röd klädeslist kring kullen, för äldre vaktmästare en dylik list såväl kring kullen som övre delen av brämet, och för uppsyningsmän med enahanda list kring kullen samt övre och undre kanten av brämet; till uniformen användes dessutom svart halsduk eller halsvalk.

Uniformerna av 1875-års typ voro allmänt i bruk ännu in på 1900-talet. De påträffas i flere av våra museer. Man kan lägga märke

¹ Generaltulldirektionens cirkulär 24/3 1875, N:o 345.

² Av senare datum är troligen samma tjänstemärke med finsk text »Tullvirasto». Med bokstäver, som till formen något skilja sig från de ursprungliga, tillverkades dessa tjänstetecken i början av 1900-talet av gravör Artur Sjöblom i Helsingfors.

Avb. 17. Krage och ärmuppslag till tjänsteuniform för (upptill) generaldirektör och (nedtill) kontrollör. Tullmuseum.

till att de äro gjorda, ej endast av mörkgrönt och svart kläde, som föreskrivet var, utan även av blått. De blå äro enligt uppgift omändrade av gamla officersuniformsrockar.

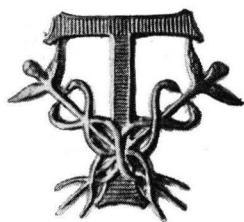
Tjänstemannauniformerna av 1839/1855 års typ äro däremot jämförelsevis sällsynta. Tullmuseum äger tvenne fullständiga uniformer (avb. 16) samt dessutom de broderade kragarna och ärmuppslagen till 3 uniformer (avb. 17). Vid jämförelse kan man lägga märke till att alla de krag- och ärmuppslagsbroderier, som äro kända av tullmuseum, skilja sig från varandra samt dessutom mer eller mindre från 1839-års modeller. 1825-års uniformsbroderier, som äro kända endast från några samtida porträtt, däremot synas vara gjorda noggrant efter originalmodellerna. Broderierna torde i de flesta fall ha utförts i S:t Petersburg.

De förändringar, som uniformerna undergått efter 1875, äro jämförelsevis ringa. Tjänstemössorna voro ej länge av den höga typ, som avb. 15 visar, utan av den vanliga låga tjänstemössetyp, som hos oss allmänt brukades. Även tjänstemännen använde mössor av grönblått kläde, med vanlig rund svartbrun tjänstemannakokard, men utan tullverkets tjänstetecken av silver av år 1875.

Nya tjänstetecken till mössorna togos i bruk år 1911.¹ Under den nya förryskningsperiod, som börjat, befunnos de gamla av 1875-års typ med finsk eller svensk text sannolikt vara alltför nationella. Det nya tjänstemärket utgjordes av ett stort T med tvenne korslagda Merkuriusstavar (avb. 18) och kunde således hänsyfta även på den ryska benämningen på tullen. Märket är utstansat ur messingsplåt. Av detta tjänstemärke anträffas, i något mindre format, flere variationer, uppkomna på privat initiativ.

¹ Se t.ex. tullstyrelsens brev 4/7 1911 N:o 2932 till Helsingfors tullkammare.

Tjänstemössan undergick ännu en mindre förändring år 1912.¹ Mössan skulle nu förfärdigas av svart kläde med röd klädeslist kring kullen och kring brämet's övre kant, å brämet's framsida skulle fästas tjänstetecknet ävensom med tvenne små tullknappar en mössrem av blankläder. Tjänstemännen och uppsyningsmännen skulle ha brämet av svart sammet med grön skiftning och tjänstemännen dessutom rund tjänstemannakokard i kullen ovanför tjänstetecknet. Till denna tjänstemössa användes sommartid även vitt överdrag till kullen. De tullknappar, som ovan omtalas, voro messingsknappar försedda med samma tullverkets emblem, som 1911-års tjänstemärke utvisar.

Avb. 18. Märke till tjänstemössor, 1911.

Å tullverkets fartyg användes i medlet av 1910-talet uniformer, som helt skiljde sig från de ovan beskrivna. Befålet begagnade vanlig tjänstemannamössa samt svart kavajkostym med 4–6 par stora tullknappar. Gradbeteckningarna voro för överuppsyningsmännen, som voro befälhavare på de större bevakningsfartygen, tre smala guldgaloner med en cirkelformig ögla på den översta galonen, för uppsyningsmännen en galon mindre. Manskabet använde kavajkostym utan galoner samt vanlig tullmössa. Redan år 1912 begagnade manskabet en uniform, som mycket påminde om den ryska marinuniformen. Sommartid användes vit blus, som hade blå klaff med 2 smala vita ränder, men efter solnedgången drogs över den vita blusen en blus av blått tyg, så att endast klaffen av den vita blusen var synlig. Till uniformen hörde dessutom bomullstrikåskjorta med horisontala, breda vita och röda ränder, matrosmössa med svart band med fartygets namn samt i ändan av banden, som hängde ned över axeln, tullemblemet i guld, samt som ytterrock, svart kavaj med 6 par gula tullknappar.²

Efter marsrevolutionen 1917 användes de gamla uniformerna ej mera vid tullverket. Mössorna förseddes provisoriskt med ett vitt sidenband kring brämet med en i svart färg tryckt bokstav T.

Även under vår självständighetstid har vid tullverket använts uniformer, som ej mera äro i bruk. Vi avse de uniformer, som i början av 1920-talet begagnades av tullbetjäningen vid ostgränsen. Denna uniform var gemensam för den s.k. tullpolisen samt för tullmännen. Uniformen var av mossgrön vadmal med krage och ärmuppslag av mörkblått tyg samt med 4 par stora tullknappar av 1919-

¹ Tullstyrelsens cirkulär 3/8 1912 N:o 3363.

² Fotografier i tullmuseum. — Meddelanden av tullvakt A. E. Mårtensson, Helsingfors.

års modell och 3 små tullknappar i ärmuppslaget. Till uniformen hörde vidare vanlig tullmössa samt mantel, liknande uniformsrocken. År 1919 erhöll tullverket slutligen sina nuvarande uniformer.¹

Eino Tamelander.

REFERAT.

Über Uniformen und Dienstabzeichen für das Zollwesen in Finnland.

Dienstabzeichen sind von den Zollbeamten in Schweden und Finnland vielleicht schon im 17. Jahrhundert benutzt worden. Die ersten sicheren Angaben über Dienstabzeichen, die die Zollbeamten in Finnland getragen haben, führen zurück auf das Jahr 1736, aus dem Belege für die sogenannten Wappenschilder vorliegen. Erst 1802 werden Uniformen für höhere wie auch niedere Zollbeamten vorgeschrieben. Im nächsten Jahr wurden auch sogenannte Kommandostäbe in Gebrauch genommen. Nach der Trennung von Schweden wurden schon 1812 die niederen Zollbeamten mit Wappenschildern versehen. Uniformen mit Stickereien wurden 1825 eingeführt sowie 1839 und später Veränderungen unterzogen. Im Jahre 1875 erhielten die niederen Zollbeamten Uniformen, die bis 1917 in Gebrauch standen. Die jetzigen Zolluniformen stammen aus dem Jahr 1919. In dem Aufsatz wird die Entwicklung verschiedener Typen von Wappenschildern und Uniformen ausführlich beschrieben.

¹ Förordning angående tjänstedräkt för vid tullverket anställda tjänstemän och betjänte. 11/7 1919.